

Annelerin Tuvalet Eğitime Yönelik Bilgi ve Tutumları: Çok Merkezli Çalışma

Mothers' Knowledge and Attitudes Towards Toilet Training: A Multicenter Study

Kamile AKÇA¹ | Meltem ÖZCAN² | Ayşe ŞAHİN³ | Fatma GÜDÜCÜ TÜFEKÇİ⁴

ÖZET

Amaç: Tuvalet eğitimi sürecinin başarıyla devam etmesi annelerin tuvalet eğitiminde yeterli bilgi ve farkındalığa sahip olmaları ile mümkündür. Bu araştırmanın amacı, annelerin tuvalet eğitime yönelik bilgi ve tutumlarını çok merkezli olarak incelemektir.

Yöntem: Tanımlayıcı kesitsel türde planlanan çalışma, Türkiye'nin üç farklı bölgesindeki üç ilin merkezinde bulunan üç hastanede yapılması açısından çok merkezli çalışma türünü sergilemiş olup 643 anne ile gerçekleştirildi. Araştırmanın verileri, "Tanıtıcı Bilgi Formu" ve "Tuvalet Eğitimi Bilgi Tutum Ölçeği" ile toplandı. Verilerin analizi elektronik ortamda hesaplanmış olup annelerin ve çocukların tanıtıcı özellikleri için sayı, yüzdelik, ortalama testleri kullanıldı. Bu özellikler ile ölçek toplam puanının illere göre karşılaştırılmasında t-testi ve ANOVA testinden faydalanıldı. Ayrıca, ölçeğin güvenirliğini değerlendirmede Cronbach Alfa katsayısı hesaplandı. Çalışma için etik kurul onayı alındı. Katılımcılardan bilgilendirilmiş onamları alındı. Bu araştırma, Helsinki Bildirgesinde belirtilen ilkelere uygun olarak yürütülmüştür.

Bulgular: Gaziantep, Amasya ve Erzurum'daki anneler Tuvalet Eğitimi Bilgi Tutum Ölçeğinden sırasıyla 115,18±12,09, 109,63±11,90 ve 119,26±11,24 puan aldı. Tüm illerdeki annelerin Tuvalet Eğitimi Bilgi Tutum Ölçeğinden aldıkları toplam puan ise 114,62±12,38'dir.

Sonuç: Tüm illerdeki annelerin Tuvalet Eğitimi Bilgi Tutum Ölçeğinden aldıkları puanlar yüksek düzeyde bulundu. Ayrıca ekonomik durumun tuvalet eğitime yönelik bilgi ve tutumu değiştirdiği söylenebilir. Tuvalet eğitimi ile ilgili daha farklı örneklerde değişik tasarımlarda çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tuvalet eğitimi, anneler, çocuklar, çok merkezli çalışma.

ABSTRACT

Objective: Successful continuation of the toilet training process is possible only if mothers have sufficient knowledge and awareness about toilet training. The aim of this study was to examine mothers' knowledge and attitudes towards toilet training in a multicenter approach.

Method: The descriptive cross-sectional study was planned in a multi-centered study type in that it was conducted in three hospitals located in the centers of three provinces in three different regions of Turkey and was conducted with 643 mothers. The data were collected with the "Descriptive Information Form" and "Toilet Training Knowledge Attitude Scale". Data analysis was calculated electronically and number, percentage and mean tests were used for descriptive characteristics of mothers and children. The t-test and ANOVA test were used to compare these characteristics and the total score of the scale according to provinces. In addition, Cronbach's alpha coefficient was calculated to assess the reliability of the scale. The study was approved by the ethics committee. Informed consent was obtained from the participants. This study conducted to the principles outlined in the Declaration of Helsinki.

Results: Mothers in Gaziantep, Amasya, and Erzurum scored 115.18±12.09, 109.63±11.90, and 119.26±11.24 points, respectively, on the Toilet Training Knowledge Attitude Scale. The sum of the mothers in all provinces scored 114.62±12.38 points from the Toilet Training Knowledge Attitude Scale.

Conclusion: The scores of mothers in all provinces on the Toilet Training Knowledge and Attitude Scale were found to be high. In addition, it can be said that economic status changes the knowledge and attitude towards toilet training. It is recommended to conduct studies on toilet training in different samples with different designs.

Keywords: Toilet training, mothers, children, multicenter study.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Gaziantep, Türkiye. ORCID: 0000-0002-2833-8754

² Dr. Öğr. Üyesi, Erzurum Binali Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Erzurum, Türkiye. ORCID: 0000-0003-3223-6379

³ Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi, Sabuncuoğlu Şerefeddin Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Amasya, Türkiye. ORCID: 0000-0003-1240-0178

⁴ Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Erzurum, Türkiye. ORCID: 0000-0002-2419-4845

¹ Assistant Professor, Gaziantep Islam Science and Technology University, Faculty of Health Sciences, Gaziantep, Türkiye. ORCID: 0000-0002-2833-8754

² Assistant Professor, Erzurum Binali Yıldırım University, Health Services Vocational School, Erzurum, Türkiye. ORCID: 0000-0003-3223-6379

³ Assistant Professor, Amasya University, Sabuncuoğlu Şerefeddin Health Services Vocational School, Amasya, Türkiye. ORCID: 0000-0003-1240-0178

⁴ Prof. Dr., Atatürk University, Faculty of Nursing, Erzurum, Türkiye. ORCID: 0000-0002-2419-4845

Sorumlu Yazar: Kamile AKÇA, Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Gaziantep, Türkiye. e-mail: kamileakca@hotmail.com

Atıf: Akça, K., Özcan, M., Şahin, A., Güdücü Tüfekçi, F. (2025). Annelerin Tuvalet Eğitime Yönelik Bilgi ve Tutumları: Çok Merkezli Çalışma. Güncel Hemşirelik Araştırmaları Dergisi, 5(1), 34-44.

GİRİŞ

Tuvalet eğitimi, idrara çıkma ve idrar yapma alışkanlığını yansıtan bir eğitim olup çocuğun dışkılama isteğini tanıması, tutması ve dışkılamak istediğinde yardım almadan bağımsız bir şekilde ve ebeveyninin hatırlatmasına gerek duymadan tuvalet ihtiyacını gidermesidir (Kurnianingsih, 2019; Sari ve ark., 2020). Bir çocuğun normal gelişiminde önemli bir belirteç olan tuvalet eğitimi, sadece çocuklar için değil ebeveynleri için de zorlu bir süreçtir (Netto ve ark., 2020). Sağlıklı her çocuk, tıbbi bir tedaviye ihtiyaç duymadan 1-3 yaş arası tuvalet eğitimini kazanır (Eren & Oğuz, 2014). Tuvalet eğitiminde temel hedef, dışkı ve idrar kontrolünün sağlanması ve çocuğun bağımsız bir şekilde tuvalet yapma becerisini kazanmasıdır. Çocuğun, tuvalet ihtiyacını fark edip tuvalete gitmesi, yardım almadan üstünü çıkarması ve tuvalet ihtiyacını karşılaması, genital bölgeyi ve ellerini hijyen kurallarına uyarak temizlemesi tuvalet yapma becerisinin davranış zincirini oluşturur (Özkubat & Töret, 2014; Tural Büyük, 2017).

Sağlıklı çocukların genellikle 18-24 ayları arasında mesane ve bağırsak sfinkter kontrolünü kazanmaları tuvalet eğitimine hazır olduklarının işaretidir (Boyraz ve ark., 2018). Tuvalet eğitimine hazır olma belirtileri arasında; yürüyebilme, kıyafetleri giyip çıkarabilme, ebeveyn talimatlarını takip edebilme, tuvalet davranışını taklit etme, tuvalete gitme isteğini ifade etme, mesane veya bağırsak kontrolünü gösterme (ögle uykusunda veya gece boyunca kuru kalma) ve kirli bezden duyulan memnuniyetsizlik yer almaktadır (Baird ve ark., 2019). Term ve preterm çocukların tuvalet eğitimine başlama ve bitiş zamanlarının karşılaştırıldığı retrospektif bir çalışmada, preterm çocukların tuvalet eğitimine term çocuklardan daha geç başladıkları, tuvalet eğitiminin bitiş tarihi açısından term ve preterm bebekler arasında bir farklılığın olmadığı sonucuna varılmıştır (Yıldız ve ark., 2019). Ayrıca çocuğun cinsiyeti, ırkı, tuvalet eğitimine başlama yaşı, çocuğun yürümeye başlaması, çocuğun altını ıslattığını belirtmesi, sosyoekonomik durumu, yaşanan ortam,

tuvalet eğitiminde kullanılan yöntem, tuvalet tipi, çocuğun psikolojik durumu, prematürelilik, annenin yaşı, tek ebeveynlik, eğitim verenin bilgi düzeyi gibi değişkenler tuvalet eğitim sürecini etkileyen faktörlerdendir (Tural Büyük, 2017; Yıldız ve ark., 2019; Çetin ve ark., 2020; de Carvalho Mrad ve ark., 2021). Çocuğun mizacı, dil gelişimi, zihinsel ve bedensel gelişimi tuvalet eğitim sürecini etkileyen faktörler arasında sayılmaktadır (Kural ve Köse, 2022).

Ebeveynlerin çocuklarına uyguladığı aşırı veya katı kurallar, tuvalet eğitiminin başarısız olmasına yol açabilir (Andriyani ve ark., 2021). Tuvalet eğitimi sürecinde ebeveynler çocuğa karşı özendirici ve cesaretlendirici bir tutum takınmalıdır (Yılmaz Bolat, 2015). Annelerin aceleci davranıp tuvalet eğitimini daha çabuk kazandırmak amacıyla sergilemiş olduğu bazı uygunsuz ebeveyn yaklaşımları (cezalandırma, çocuğun cesaretini ve özgüvenini kırma vb.) çocuklarda olumsuz sonuçlara neden olabilir (Kesavelu ve ark., 2021). Literatürde tuvalet eğitim süreci ile ilgili olarak annelerin tuvalet eğitimi sürecinde hatalar yaptıkları, çocuğun bilişsel ve fiziksel yönden hazır oluşunu dikkate almadan eğitime başladığı, doğru tuvalet eğitimini bilmedikleri, herhangi bir araştırma yapmadan önceden edindikleri bilgilerle uygulama yaptıkları, tuvalet eğitiminde hatalı yaklaşımlarda bulundukları belirlenmiştir (Tural Büyük, 2017; Sevinç & Kutluca, 2019). Çocuklarının bilişsel ve fiziksel yönden hazır oluşları hakkında ebeveynler bilgilendirilmeli ve tuvalet eğitim sürecinde hazırlıklı olmaları sağlanmalıdır (Boyraz ve ark., 2018). Yapılan bir çalışmada, çocukların tuvalet eğitiminin başarısında ebeveynlerin önemli rol oynadığı sonucuna varılmıştır (Wulandari & Rachmawati, 2024). Sağlıklı bir tuvalet eğitimi ile çocukların gelecek dönemlerde ortaya çıkabilecek enürezis-enkoprezis gibi sağlık sorunlarının ve olumsuz kişilik gelişiminin oluşması önlenecektir (Eren & Oğuz, 2014). Bu nedenle tuvalet eğitimi sürecinde ailelere bilgi vermek ve rehberlik etmek oldukça önemlidir. Tuvalet eğitiminde hemşireler, çocuk ve aileyi destekleyerek, cesaretlendirerek ve eğitimler

vererek tuvalet eğitiminin olumlu gelişmesini sağlayabilir. Tuvalet eğitimine başlamadan önce hemşire, rutin olarak yapılan sağlık izlemlerinde çocuğun hazır olduğuna dair işaretleri, tuvalet eğitim zamanı ve yöntemi hakkında ailenin bilgilerini değerlendirmelidir. Tuvalet eğitimi sürecinde annenin çocuğuna yansıttığı tutum ve davranışlar, çocukların sağlıklı gelişimleri açısından önemlidir. Tuvalet eğitimi sürecinin başarıyla devam etmesi annelerin tuvalet eğitiminde yeterli bilgi ve farkındalığa sahip olmaları ile mümkündür. Literatürde yapılan çalışmalarda annelerin tuvalet eğitimine yönelik tutumları tek merkezli, anket kullanılarak nitel ve nicel araştırma yöntemleri ile ele alınmıştır (Yılmaz Bolat, 2015; Tural Büyük, 2017; Menekşe ve ark., 2022). Bu çalışmada ise annelerin tuvalet eğitimine yönelik bilgi ve tutumları “Tuvalet Eğitimi Bilgi Tutum Ölçeği” kullanılarak Türkiye’nin üç farklı bölgesindeki üç ilin merkezinde bulunan üç hastanede yapılmış ve çok merkezli bir çalışma tasarımı sağlanmıştır.

Araştırmanın amacı

Bu araştırmanın amacı, annelerin tuvalet eğitimine yönelik bilgi ve tutumlarını çok merkezli olarak incelemektir.

Araştırma sorusu

Farklı bölgelerdeki annelerin tuvalet eğitimine yönelik bilgi ve tutumları nasıldır?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın türü

Çok merkezli, tanımlayıcı ve kesitsel bir araştırmadır.

Araştırmanın evren ve örnekleme

Araştırma, Türkiye’nin üç farklı bölgesinde (Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Karadeniz Bölgesi, Doğu Anadolu Bölgesi) üç ayrı ilin (Gaziantep, Amasya ve Erzincan) şehir merkezinde bulunan üç farklı hastanenin pediatri polikliniklerinde yürütüldü. Araştırmanın evrenini, Türkiye’nin üç ayrı ilin (Gaziantep, Amasya ve Erzincan) şehir merkezinde bulunan hastanenin pediatri polikliniklerine başvuran 1,5-3 yaş arası çocuğu olan tüm anneler oluşturdu. Araştırmanın örneklemini ise Nisan -Ağustos 2023 tarihleri arasında belirtilen illerde çocuk sağlığı ve hastalıkları polikliniği başvuran, dahil edilme

kriterlerine uyan rastlantısal olarak seçilen ve 1,5-3 yaş arası çocuğu olan toplam 643 anne (Gaziantep (n=210), Amasya (n=221), Erzincan (n=212)) oluşturdu.

Araştırmaya dahil edilme kriterleri:

- Annenin 1,5-3 yaş arası çocuğunun olması
- Annenin 18 yaşından büyük olması
- Annenin Türkçe okuma- yazma bilmesi
- Annenin iletişime ve görmeye engel bir durumunun olmaması

Araştırmaya dahil edilmeme kriterleri:

- Çocuğun kronik hastalığının olması
- Çocuğun üriner sistemle ilgili anomalisinin olması
- Çocuğun zihinsel yetersizliğinin olması
- Çalışmaya katılma konusunda annenin gönüllü olmaması

Veri toplama araçları

Araştırmanın verileri, “Tanıtıcı Bilgi Formu” ve “Tuvalet Eğitimi Bilgi Tutum Ölçeği” ile toplandı.

Tanıtıcı bilgi formu: Tanıtıcı bilgi formu, çocuğa (çocuğun cinsiyeti, yaşı, tuvalet eğitimi kazanıp kazanmadığı) ve anneye (annenin yaşı, eğitim durumu, çalışma ve gelir durumu, çocuk sayısı) ait sosyo demografik bilgiler ile ilgili 8 soru içermektedir.

Tuvalet eğitimi bilgi tutum ölçeği: Ölçek, annelerin tuvalet eğitimine yönelik bilgi ve tutumunu değerlendirmek için Ciğer (2021) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 5’li Likert tipli olup 29 maddeden oluşmaktadır (5-Kesinlikle Katılıyorum, 1-Kesinlikle Katılmıyorum). Ölçekte ters puanlanması gereken madde bulunmamaktadır. Ölçekten toplamda en az 29 ve en fazla 145 puan alınabilir. Ölçekten alınan puan yükseldikçe annelerin tuvalet eğitimi bilgi ve tutumu olumlu yönde artmaktadır. Orijinal ölçeğin Cronbach α katsayısı 0,916 olarak bulunmuştur (Ciğer, 2021). Bu çalışmada ise illerin ayrı ayrı ve toplam Cronbach α katsayısı hesaplanmış olup Gaziantep 0,854, Amasya 0,813, Erzincan 0,778 ve iller toplamı 0,832 Cronbach α katsayısına sahiptir.

Verilerin toplanması

Veriler, Gaziantep, Amasya ve Erzincan şehir merkezinde bulunan üç farklı hastanenin pediatri polikliniklerinde toplandı. Veriler, herhangi bir sebeple çocuğu için pediatri

polikliniklerine başvuran annelerden elde edildi. Veriler toplanırken annelerin uygun oldukları zamanlar tercih edilmiş olup muayene iş akışını engellemeyecek şekilde düzenleme yapıldı. Annelerden sözlü onam ve yazılı onayları alınarak yüz yüze görüşme tekniği ile veriler toplandı.

Etik boyut

Araştırmanın yapılabilmesi için Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Sağlık ve Spor Bilimleri Etik Kurulundan etik onay alındı (Toplantı Tarihi:31.01.2023, Protokol No: 01/14). Gaziantep, Amasya ve Erzincan İl Sağlık Müdürlüklerinden resmi izin alındı (E-87825162-663.08-220045040, E-91196320-773.99-215138793, E-67767437-730.08.03-213102610). Ölçeğin kullanımı için sorumlu yazardan izin alındı. Araştırmaya katılacak annelere araştırmanın amacı ve yapmaları gerekenler konusunda bilgi verilerek yazılı ve sözlü bilgilendirilmiş onamları alındı. Araştırmada İnsan Hakları Helsinki Deklarasyonu'na bağlı kalındı.

Analiz

Araştırmada verilerin analizinde SPSS 25 programı kullanıldı. Annelerin ve çocukların tanıtıcı özellikleri için sayı, yüzdelik, ortalama

ve standart sapma testleri kullanıldı. Tanıtıcı özellikler ile ölçek toplam puanının illere göre karşılaştırılmasında t-testi ve ANOVA testinden faydalandı. Ayrıca, ölçeğin güvenirliğini değerlendirmede Cronbach Alfa katsayısı hesaplandı. Sonuçlar %95'lik güven aralığında, anlamlılık $p<0,05$ düzeyinde değerlendirildi.

BULGULAR

Çalışmaya Gaziantep'ten katılan annelerin %64,8'i, Amasya'dan katılan annelerin %60,2'si ve Erzincan'dan katılan annelerin %56,6'sı 30 yaş ve altındadır. Gaziantep'ten çalışmaya katılan anneler daha çok lise mezunu (%29,0), Amasya (%56,6) ve Erzincan'dan (%52,8) katılan anneler ise daha çok üniversite mezunudur. Gaziantep'teki annelerin %76,2'si, Amasya'daki annelerin %58,4'ü, Erzincan'daki annelerin ise %79,2'si herhangi bir işte çalışmamaktadır. Gaziantep'teki annelerin %60,0'ı, Amasya'daki annelerin %63,3'ü, Erzincan'daki annelerin %67,0'ı gelirin gidere denk olduğunu belirtmiştir. Gaziantep'teki annelerin %38,1'inin üç ve daha fazla çocuğu, Amasya (%52,0) ve Erzincan'daki (%47,2) annelerin ise bir çocuğu bulunmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. İllere göre annelerin tanıtıcı özellikleri

Özellikler	Gaziantep (n=210)		Amasya (n=221)		Erzincan (n=212)		Toplam (n=643)	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Yaş								
≤30	136	64,8	133	60,2	120	56,6	389	60,5
≥31	74	35,2	88	39,8	92	43,4	254	39,5
Eğitim Durumu								
İlkokul	36	17,1	4	1,8	17	8,0	57	8,9
Ortaokul	60	28,6	9	4,1	24	11,3	93	14,5
Lise	61	29,0	83	37,6	59	27,8	203	31,6
Üniversite	53	25,2	125	56,6	112	52,8	290	45,1
Çalışma Durumu								
Çalışıyor	50	23,8	92	41,6	44	20,8	186	28,9
Çalışmıyor	160	76,2	129	58,4	168	79,2	457	71,1
Ekonomik Durum								
Gelir giderden az	57	27,1	27	12,2	28	13,2	112	17,4
Gelir gidere denk	126	60,0	140	63,3	142	67,0	408	63,5
Gelir giderden fazla	27	12,9	54	24,4	42	19,8	123	19,1
Çocuk Sayısı								
1	62	29,5	115	52,0	100	47,2	277	43,1
2	68	32,4	83	37,6	78	36,8	229	35,6
≥3	80	38,1	23	10,4	34	16,0	137	21,3

İllere göre çocukların yaş ortalaması Gaziantep'te 25,78±9,29, Amasya'da 26,24±8,61 ve Erzincan'da 23,31±7,22 olarak tespit edilmiştir. Gaziantep'teki çalışmaya katılan annelerin çocukların %51,0'ı erkek iken Amasya'da %57,0'si Erzincan'da %50,9'u kız çocuğudur. Gaziantep'teki annelerin %74,3'ünün, Amasya'daki annelerin %67,4'ünün, Erzincan'daki annelerin %72,2'sinin çocuğu tuvalet alışkanlığı kazanmamıştır (Tablo 2).

Tuvalet Eğitimi Bilgi Tutum Ölçeğinden Gaziantep'teki anneler 115,18±12,09, Amasya'daki anneler 109,63±11,90, Erzincan'daki anneler 119,26±11,24 puan almıştır. Tüm illerdeki annelerin toplamı ise Tuvalet Eğitimi Bilgi Tutum Ölçeğinden 114,62±12,38 puan almıştır (Tablo3).

Tanıtıcı özellikler ile Tuvalet Eğitimi Bilgi Tutum Ölçeğinin karşılaştırılması Tablo 4'te

verilmiştir. Gaziantep'te çocuğu tuvalet eğitimi kazanmış annelerin tuvalet eğitimi bilgi tutum ölçeğinden aldığı puan anlamlı şekilde daha yüksek bulunmuştur ($p<0,05$). Erzincan'da çocuğu tuvalet eğitimi kazanmamış annelerin tuvalet eğitimi bilgi tutum ölçeğinden aldığı puan anlamlı şekilde daha yüksek bulunmuştur ($p<0,05$). Erzincan'dan katılan annelerin ekonomik durum ile Tuvalet Eğitimi Bilgi Tutum Ölçeği toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($p<0,05$). Ayrıca iller toplamında ekonomik durum ile Tuvalet Eğitimi Bilgi Tutum Ölçeği toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($p<0,05$). Post hoc analizinde ekonomik durum ile ölçek arasındaki farkın; gelirin gidere denk olduğunu ifade eden anneler ile gelirin giderden az olduğunu ifade eden annelerden kaynaklandığı saptanmıştır (Tablo 4).

Tablo 2. İllere göre çocukların tanıtıcı özellikleri

Özellikler	Gaziantep (n=210)		Amasya (n=221)		Erzincan (n=212)		Toplam (n=643)	
	Ort±SS		Ort±SS		Ort±SS		Ort±SS	
Yaş (ay)	25,78±9,29		26,24±8,61		23,31±7,22		25,12±8,50	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Çocuğun cinsiyeti								
Kız	103	49,0	126	57,0	108	50,9	337	52,4
Erkek	107	51,0	95	43,0	104	49,1	306	47,6
Çocuğun Tuvalet Alışkanlığı Kazanma Durumu								
Evet	54	25,7	72	32,6	59	27,8	185	28,8
Hayır	156	74,3	149	67,4	153	72,2	458	71,2

Ort: Ortalama; SS: Standart Sapma

Tablo 3. İllere göre annelerin tuvalet eğitimi bilgi tutum ölçeği puanlarının karşılaştırılması

İller	Alınan Değerler (Min-Max)	Tuvalet Eğitimi Bilgi Tutum Ölçeği Ort±SS	Cronbach Alfa
Gaziantep	82-145	115,18±12,09	0,854
Amasya	75-145	109,63±11,90	0,813
Erzincan	90-145	119,26±11,24	0,778
Toplam	75-145	114,62±12,38	0,832

Min: Minimum; Max: Maximum; Ort: Ortalama; SS: Standart Sapma

TARTIŞMA

Tuvalet eğitimi, çocuğun psikoseksüel gelişimi için oldukça önemlidir. Bu nedenle birçok bilim dalının ortak çalışma konuları arasındadır. Son yıllarda tıp, hemşirelik, eğitim bilimleri, sosyal bilimler, psikoloji gibi birçok bilim dalı tarafından tuvalet eğitimi ile ilgili tez ve bilimsel çalışmalar yapılmaktadır. Birçok bilim

dalının tuvalet eğitimine yönelik çalışmalar yapması, konunun multidisipliner yaklaşım gösterilmesi gerektiğini doğrulamaktadır. İstemsizce gerçekleşen idrar ve gaita atılımının tuvalet eğitimi ile şekillendirilerek istemli hale gelmesi için bir sürece ihtiyaç duyulur. Bu sürecin sonunda sağlıklı bir çocuğun mesane ve bağırsak kontrolünü sağlamış olması beklenir.

Tablo 4. Tanıtıcı özelliklere ile tuvalet eğitimi bilgi tutum ölçeğinin karşılaştırılması

Özellikler		Gaziantep Ort±SS	Amasya Ort±SS	Erzincan Ort±SS	İller Toplamı Ort±SS
Yaş	≤30	115,36±12,29	110,40±11,99	120,54±11,30	115,26±12,54
	≥31	114,85±11,78	108,47±11,73	117,59±10,99	113,63±12,09
	t	0,295	1,180	1,901	1,633
	p	0,768	0,239	0,059	0,103
Eğitim Durumu	İlkokul	111,41±13,97	112,75±14,72	116,70±8,26	113,08±12,60
	Ortaokul	114,38±11,90	109,22±12,10	119,95±12,41	115,32±12,32
	Lise	117,81±11,69	110,00±11,42	121,32±11,04	115,64±12,35
	Üniversite	115,62±10,90	109,32±12,24	118,41±11,42	113,98±12,38
	F	2,283	0,147	1,197	1,100
	p	0,080	0,932	0,312	0,348
Çalışma Durumu	Çalışıyor	116,26±11,95	110,25±13,51	119,02±13,08	113,94±13,48
	Çalışmıyor	114,85±12,15	109,20±10,64	119,32±10,75	114,90±11,91
	t	0,719	0,620	-0,160	-0,891
	p	0,473	0,536	0,873	0,373
Ekonomik Durum	Gelir giderden az	113,52±15,09	106,44±12,50	114,53±12,41	112,07±14,12
	Gelir gidere denk	115,73±11,17	110,42±10,67	120,45±10,21	115,55±11,43
	Gelir giderden fazla	116,11±8,71	109,20±14,34	118,40±13,01	113,86±13,43
	F	0,745	1,315	3,470	3,793
	p	0,476	0,271	0,033*	0,023*
Çocuk Sayısı	1	116,19±11,19	109,77±11,88	119,51±11,29	114,72±12,27
	2	115,45±12,62	109,72±11,68	119,50±11,57	114,75±12,58
	≥3	114,17±12,37	108,65±13,24	118,00±10,50	114,19±12,36
	F	0,509	0,088	0,254	0,103
	p	0,602	0,916	0,776	0,902
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	113,66±12,12	110,76±11,98	120,39±11,64	114,74±12,56
	Erkek	116,64±11,93	108,13±11,68	118,08±10,74	114,49±12,21
	t	-1,792	1,634	1,501	0,254
	p	0,075	0,104	0,135	0,800
Çocuğun Tuvalet Alışkanlığı	Evet	119,87±11,38	109,69±13,92	114,33±10,21	114,14±12,74
	Hayır	113,56±11,93	109,61±10,84	121,16±11,07	114,81±12,25
	t	3,385	0,045	-4,107	-0,621
	p	0,001*	0,964	0,000*	0,535

t: Independent Samples T-Test; F: One-way analysis of variance (ANOVA); *p<0,05

Tuvalet eğitimi için gerekli olan fizyolojik, bilişsel ve duygusal gelişim 18. ve 30. aylar arasında elde edilir. Bilinçsizce yapılan tuvalet eğitimi dışkı yapmayı reddetme, dışkı tutma, enkoprezis, dışkılamayı gizleme ve enürezis gibi birçok komplikasyona neden olabilir (Baird ve ark., 2019). Bu nedenle çocuğun ve ebeveynlerinin tuvalet eğitimine yönelik bilgi ve tutumlarının değerlendirilmesi gerekir. Bu çalışma, Türkiye'nin üç farklı bölgesindeki üç ilin merkezinde bulunan üç hastanede yapılması

açısından çok merkezli çalışma türünü sergilemiş olup tuvalet eğitimine yönelik bilgi ve tutumun ölçekle belirlenmesi açısından alana katkı sağlamaktadır.

Çalışmamıza dahil edilen illerdeki annelerin Tuvalet Eğitimi Bilgi Tutum Ölçeğinden aldıkları puanlar yüksek düzeydedir (Tablo 3). Erzincan en yüksek Tuvalet Eğitimi Bilgi Tutum Ölçeği puanına sahipken en düşük puan ise Amasya'ya aittir. Çalışmaya dahil edilen illerin farklı bölgelerde olması, kültürel

farklılıkların bulunması, tuvalet eğitimi sırasında çocuğa yaklaşımın değişmesi gibi nedenlerden dolayı bu farklılığın oluştuğu düşünülmektedir.

Çalışmamızda anne eğitim düzeyi ile Tuvalet Eğitimi Bilgi Tutum Ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Sevinç ve Kutluca (2019) tarafından yapılan ve annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının incelendiği çalışmada, annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının, annelerin eğitim düzeyleri ile ilişkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Van Aggelpoel ve ark. (2018) ebeveynlerin tuvalet eğitimi hakkındaki görüşlerini inceledikleri çalışmada, anne eğitim düzeyinin tuvalet eğitimi etkilemediğini saptamıştır. Ancak literatürde yapılan bazı çalışmalarda anne eğitim durumunun tuvalet eğitimi etkileyen bir parametre olduğu belirtilmiştir (Tarhan ve ark., 2015; Al-Hazmi ve ark., 2018). Tural Büyük (2017) yapmış olduğu çalışmada, annelerin eğitim düzeyi ile tuvalet eğitime ilişkin bazı özellikler (tuvalet eğitimi sırasında bez kullanıp kullanmadığı, tuvalete başlama yaşı, eğitim sırasında cezalandırma, eğitim sonrası gündüz ve gece alt ıslatma) arasında ilişki olduğu sonucuna varmıştır (Tural Büyük, 2017). Literatürde annelerin eğitim durumu ile tuvalet eğitimi arasındaki bu farklı sonuçların daha fazla araştırılmasıyla eğitim durumunun tuvalet eğitimi etkileyip etkilemediği konusunun netlik kazandırılması faydalı olacaktır.

Çalışmamızda anne çalışma durumu ile Tuvalet Eğitimi Bilgi Tutum Ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Tuvalet eğitimi ile ilgili yapılan bazı çalışmalarda annenin çalışma durumunun etkili olmadığı ifade edilmektedir (Tarhan ve ark., 2015; Örün ve ark., 2017). Ancak Netto ve ark. (2020) yapmış olduğu tuvalet eğitimi ile ilişkili kişisel ve ailesel faktörlerin araştırıldığı çalışmada, çalışan annelerin tuvalet eğitime daha geç başladığı belirlenmiştir. Annenin çalışma durumunun çocuğun tuvalet eğitimi etkilediğini ifade eden çalışma bulursa da tuvalet eğitimi çocuğun fiziksel ve psikolojik olarak hazır olması ile gerçekleşir. Bu nedenle

annenin çalışma durumuna göre tuvalet eğitiminin farklılaşmaması beklendik bir durumdur. Çocuğun tuvalet eğitimine hazır bulunmuşluğunun değerlendirilmesi oldukça önemlidir.

Çalışmamızda annelerin ekonomik durumu ile Tuvalet Eğitimi Bilgi Tutum Ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0,001$, Tablo 4). Gelirin gidere denk olduğunu ifade eden anneler tuvalet eğitime yönelik daha yüksek bilgi ve tutuma sahiptir. Tarhan ve ark. (2015) yapmış olduğu çalışmada, aylık gelir arttıkça tuvalet eğitimi yaşının arttığı bulunmuştur. Ancak Çetin ve ark. (2020) yapmış olduğu çalışmada, geliri gidere denk olmayanların denk olanlara göre tuvalet eğitime başlama yaşının daha erken olduğu saptanmıştır. Yine başka bir çalışmada, geliri giderden az olan annelerin tuvalet eğitim sürecine başlama yaşının diğer annelere göre daha erken olduğu saptanmıştır (Polat, 2019). Bu sonuçlar doğrultusunda ekonomik durum ve tuvalet eğitimi ile ilgili farklı literatür sonuçları olduğu görülmektedir. Nitekim Menekşe ve ark. (2022) yaptığı çalışmada, bebek bezinin pahalı olması nedeniyle annelerin tuvalet eğitime başlama kararı aldıkları belirtilmiştir. Gelir düzeyi düşük ailelerin bebek bezi maliyetini azaltmak için tuvalet eğitime erken yaşta başlaması ekonomik durum ile tuvalet eğitiminin ilişkili olduğunu gösterebilir.

Çalışmamızda çocukların ortalama ayı $25,12\pm 8,50$ olduğu, büyük çoğunluğunun henüz tuvalet eğitimi kazanmadığı (%71,2) belirlenmiştir. Dolayısıyla annelerin büyük çoğunluğunun tuvalet eğitim sürecine erken başlamadığı görülmektedir. Tuvalet eğitim sürecine erken başladığında çocukta korkuya, öfke nöbetlerine ve aile üyeleri ile çatışmaya neden olabilir (Deniz & Görak, 2018). Bu bağlamda annelerin tuvalet eğitim sürecine erken başlamaması olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Gaziantep'te çocuğu tuvalet eğitimi kazanmış annelerin tuvalet eğitimi bilgi tutum ölçeğinden aldığı puan anlamlı şekilde daha yüksek bulunmuştur ($p<0,05$, Tablo 4). Fakat Erzincan'da çocuğu tuvalet eğitimi

kazanmamış annelerin tuvalet eğitimi bilgi tutum ölçeğinden aldığı puan anlamlı şekilde daha yüksek bulunmuştur ($p<0,05$, Tablo 4). İller arasındaki bu farkın annelerin eğitim düzeyi ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın sınırlılıkları

Annelerin tuvalet eğitimine yönelik bilgi ve tutumlarının öz bildirime dayalı yanıtlarla elde edilmesi ve gözlenerek değerlendirilmemesi bu araştırmanın sınırlılığıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tuvalet eğitimi ebeveynler tarafından dikkatli bir şekilde yürütülmesi gerekir. 1-3 yaş döneminde çocuk zamanın çoğunu anne ile geçirir. Bu nedenle annenin tuvalet eğitimine yönelik bilgi ve tutumu çocuğun fizyolojik, bilişsel ve duygusal gelişimine de yön verir. Çalışmamızda tüm illerdeki annelerin Tuvalet Eğitimi Bilgi Tutum Ölçeğinden aldıkları puanlar yüksek düzeyde bulunmuştur. Ayrıca ekonomik durumunda tuvalet eğitimine yönelik bilgi ve tutumu değiştirdiği söylenebilir. Ailelerin özellikle annelerin çocuğun gelişimi için önemli olan 1-3 yaş arasında tuvalet eğitimi verilirken desteklenmesi, bilgi ve tutumunu arttıracak eğitimlerin düzenlenmesi gerekmektedir. Aile sağlığı merkezlerine çocuğun sağlık kontrolleri için başvuran ailelere tuvalet eğitiminde sergilenmesi gereken tutum ve bilgiler anlatılmalıdır. Tuvalet eğitimi ile ilgili daha farklı örneklerde değişik tasarımda çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Yazarlık katkısı

Çalışma fikri: KA, MÖ, AŞ, FGT

Tasarım: KA, MÖ, AŞ, FGT

Veri toplama: KA, MÖ, AŞ

Sonuçların analizi ve yorumlanması: KA, MÖ, AŞ, FGT

Taslak çalışmayı hazırlama: KA, MÖ, AŞ, FGT

Eleştirel inceleme: KA, MÖ, AŞ, FGT

Tüm yazarlar (KA, MÖ, AŞ, FGT) sonuçları gözden geçirdi ve makalenin son halini onayladı.

Author contributions

Conception: KA, MÖ, AŞ, FGT

Design: KA, MÖ, AŞ, FGT

Data collection: KA, MÖ, AŞ

Analysis and interpretation of data: KA, MÖ, AŞ, FGT

Drafting the manuscript: KA, MÖ, AŞ, FGT

Critical review: KA, MÖ, AŞ, FGT

All authors (KA, MÖ, AŞ, FGT) reviewed the results and approved the final version of the article.

Teşekkür

Çalışmaya katılan tüm annelere ve çocuklarına, çalışmanın yapılabilmesi için kurum izni veren İl Sağlık Müdürlüklerine teşekkür ederiz.

Acknowledgements

We would like to thank all the mothers and their children who participated in the study and the Provincial Health Directorates for providing institutional permission for the study.

Çıkar çatışması beyanı

Herhangi bir kişi ve/veya kurum ile ilgili çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Conflict of interest

There is no conflict of interest with any person and/or organization.

Finansman beyanı

Bu makale için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Funding sources

No financial support was received for this article

Etik kurul

Protokol No: 01/14, Tarih:31/01/2023

Ethics committee

Protokol Number: 01/14, Date:31/01/2023

Lisans bilgisi

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır.

License information

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

KAYNAKLAR

- 1 Al-Hazmi, H. H., Al-Yami, F. A., Almannie, R. M., Al-Emran, J. S., Hussain, M. A., Alhumaemydi, R. F., ... & Aldhaish, A. K. (2018). Age of initiation and the factors associated with toilet training in healthy Saudi children. *Journal of King Abdulaziz University*, 25(1), 15-22. <https://doi.org/10.4197/Med.25.1.3>
- 2 Andriyani, S., Rahmi, U., Sulastri, A., & Darmawan, D. (2021). The role of parents in implementing toilet training for toddlers. *Malaysian Journal of Medicine & Health Sciences*, 17(SUPP14), 44-49.
- 3 Baird, D.C., Bybel, M., & Kowalski, A.W. (2019). Toilet training: Common questions and answers. *American Family Physician*, 100(8), 468-474.
- 4 Boyraz, G., Yıldız, D., & Eren Fidancı, B. (2018). Tuvalet eğitimi ile ilgili güncel yaklaşımlar ve hemşirelik uygulamaları. *Güncel Pediatri*, 16(2), 247-260.
- 5 Ciğer İ. (2021). Tuvalet Eğitimi Bilgi Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı.
- 6 Çetin, N., Çanolu, Z., Özler, Z., Erol, K., & Çilek, M. (2020). Tuvalet eğitimi etkileyen faktörlerin ve tuvalet eğitimi yaşı ile işeme disfonksiyonu arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Türk Tıp Öğrencileri Araştırma Dergisi*, 2(3), 126-134.
- 7 Deniz, Ç., & Görak, G. (2018). Çocuklarda tuvalet eğitimi ve kullanılan yöntemler. *Jaren*, 4(1), 59-64. <https://doi.org/10.5222/jaren.2018.059>
- 8 de Carvalho Mrad, F.C., da Silva, M.E., Lima, E.M., Bessa, A.L., de Bessa Junior, J., Netto, J.M.B., & de Almeida Vasconcelos, M.M. (2021). Toilet training methods in children with normal neuropsychomotor development: A systematic review. *Journal of Pediatric Urology*, 17(5), 635-643. <https://doi.org/10.1016/j.jpuro.2021.05.010>
- 9 Eren, T., & Oğuz, F. (2014). Sağlıklı çocuklarda tuvalet eğitimi. *The Journal of Turkish Family Physician*, 5(3), 13-18.
- 10 Kesavelu, D., Sheela, K., & Abraham, P. (2021). Stages of psychological development of child-an overview. *International Journal of Current Research and Review*, 13(13), 74-78. <http://dx.doi.org/10.31782/IJCRR.2021.131320>
- 11 Kural, B., & Köse, S. (2022). Çocuklarda tuvalet eğitimi etkileyen faktörler: 10 yıllık deneyim. *Journal of Child*, 22(3), 178-184. <https://doi.org/10.26650/Jchild.2022.1184385>
- 12 Kurnianingsih, M. (2019). Efektivitas penggunaan kombinasi media audio visual dan booklet dibanding media booklet terhadap pengetahuan toilet training pada ibu yang memiliki balita. *Smart Medical Journal*, 2(1), 1-10.
- 13 Menekşe, D., Karakaya Suzan, Ö., & Çınar, N. (2022). Tuvalet eğitimi sürecinde anne deneyimleri: Nitel çalışma. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 5(1), 9-21. <https://doi.org/10.38108/ouhcd.849519>
- 14 Netto, M. B., Paula, J. C. D., Bastos, C. R., Soares, D. G., Castro, N. C. T. D., Sousa, K. K. D. V., ... & Bessa Jr, J. D. (2020). Personal and familial factors associated with toilet training. *International Brazilian Journal of Urology*, 47(1), 169-177. <https://doi.org/10.1590/S1677-5538.IBJU.2020.0129>
- 15 Örün, E., Tufan Pekküçüksen, N., & Kanburoğlu, M.K. (2017). Tuvalet eğitime başlamayı ve tamamlamayı etkileyen faktörler. *Türkiye Klinikleri Journal of Pediatrics*, 26(3), 85-89. <https://doi.org/10.5336/pediatr.2016-54110>
- 16 Özkubat, U., & Töret, G. (2014). Zihinsel yetersizliği olan çocuklara gündüz tuvalet kontrolü becerisi öğretiminde anneleri tarafından sunulan geleneksel gündüz tuvalet kontrolü öğretiminin etkililiği. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35 (35), 61-84. <https://doi.org/10.9779/PUJE644>
- 17 Polat, E.M. (2019). Annelerin çocuklarının tuvalet eğitime yönelik bilgi, tutum ve davranışlarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı.
- 18 Sari, I. I., Ekawaty, F., & Saputra, N. E. (2020). Hubungan kesiapan anak dengan keberhasilan toilet training pada anak usia toddler. *Jurnal Ilmiah Ners Indonesia*, 1(1), 24-34. <https://doi.org/10.22437/jini.v1i1.9350>
- 19 Sevinç, F.C., & Kutluca, A.Y. (2019). Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının incelenmesi: Bir durum çalışması. *Academy Journal of Educational Sciences*, 3(1), 64-83.
- 20 Tarhan, H., Çakmak, Ö., Akarken, İ., Ekin, R. G., Ün, S., Uzelli, D., ... & Zorlu, F. (2015). Toilet training age and influencing factors: A multicenter study. *The Turkish journal of pediatrics*, 57(2), 172-176.
- 21 Tural Büyük, E. (2017). Annelerin tuvalet eğitime yönelik bilgi ve yaklaşımları. *Journal of Samsun Health Sciences*, 2(2), 38-54.

- 22 Van Aggelpoel, T., De Wachter, S., Van Hal, G., Van der Cruyssen, K., Neels, H., & Vermandel, A. (2018). Parents' views on toilet training: A cross-sectional study in flanders. *Nursing Children and Young People*, 30(3), 30-35. <https://doi.org/10.7748/ncyp.2018.e944>
- 23 Wulandari, N., & Rachmawati, Y. (2024). The role of parents in disciplining toilet training for children 1-3 years old. *Aulad: Journal on Early Childhood*, 7(2), 277-283. <https://doi.org/10.31004/aulad.v7i2.641>
- 24 Yıldız, D., Suluhan, D., Fidanci, B. E., Mert, M., Tunc, T., & Altunkaynak, B. (2019). The differences between preterm and term birth affecting initiation and completion of toilet training among children: A retrospective case-control study. *Urology Journal*, 16(2), 180-185. <https://doi.org/10.22037/uj.v16i2.4820>
- 25 Yılmaz Bolat, E. (2015). 1-4 yaş arası çocuğa sahip annelerin tuvalet eğitimi kazandırma konusunda tutum ve görüşlerinin incelenmesi. *Hacettepe Journal of Educational Research*, 1(1), 53-67.

EXTENDED ABSTRACT

Objective: The attitudes and behaviors reflected by the mother to her child during the toilet training process are important for the healthy development of children. The aim of this study was to examine mothers' knowledge and attitudes towards toilet training in a multicenter approach.

Method: The descriptive cross-sectional study was planned in a multi-centered study type in that it was conducted in three hospitals located in the centers of three provinces in three different regions of Turkey and was conducted with 643 mothers. The data were collected with the "Descriptive Information Form" and "Toilet Training Knowledge Attitude Scale". Data analysis was calculated electronically and number, percentage and mean tests were used for descriptive characteristics of mothers and children. The t-test and ANOVA test were used to compare these characteristics and the total score of the scale according to provinces. In addition, Cronbach's alpha coefficient was calculated to assess the reliability of the scale.

Results: Mothers in Gaziantep, Amasya, and Erzincan scored 115.18 ± 12.09 , 109.63 ± 11.90 , and 119.26 ± 11.24 points, respectively, on the Toilet Training Knowledge Attitude Scale. The sum of the mothers in all provinces scored 114.62 ± 12.38 points from the Toilet Training Knowledge Attitude Scale.

Conclusion: Toilet training needs to be carried out carefully by parents. During the 1-3 years of age, the child spends most of the time with the mother. Therefore, the mother's knowledge and attitude towards toilet training also directs the child's physiological, cognitive and emotional development. In our study, the scores obtained from the Toilet Training Knowledge and Attitude Scale by mothers in all provinces were found to be high. In addition, it can be said that economic status changes the knowledge and attitude towards toilet training. Families, especially mothers, should be supported during toilet training between the ages of 1-3 years, which is important for the development of the child, and trainings should be organized to increase their knowledge and attitudes. Attitudes and knowledge that should be displayed in toilet training should be explained to families who apply to family health centers for health checks of their children. It is recommended to conduct studies on toilet training in different samples with different designs.